

Kemikalieinspektionens medverkan i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan år 2016–2020

Redovisning av ett regeringsuppdrag

RAPPORT 2/21

Kemikalieinspektionen är en myndighet under regeringen. Vi arbetar i Sverige, inom EU och internationellt för att utveckla lagstiftning och andra styrmedel som främjar god hälsa och bättre miljö. Vi har tillsyn över reglerna för kemiska produkter, bekämpningsmedel och ämnen i varor och gör inspektioner. Vi ger också tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser. Vi granskar och godkänner bekämpningsmedel innan de får användas. Vårt miljö kvalitetsmål är Giftfri miljö.

© Kemikalieinspektionen.

Artikelnummer: 361 397.

Förord

Regeringen har gett Kemikalieinspektionen ett förlängt uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan. Uppdraget ska redovisas den 31 januari 2021.

Kemikalieinspektionen har varje januari från 2017 till 2020 lämnat rapport om vårt arbete med strategin under föregående år.

Uppdraget har genomförts på avdelningen Utveckling av lagstiftning och andra styrmedel, enheten Strategier och Uppdrag, med ansvarig enhetschef Ing-Marie Olsson Rössner. Helena Parkman har varit projektledare.

Innehåll

Lista över förkortningar	5
Sammanfattning	6
1 Inledning.....	7
2 Svar på frågor från Tillväxtverket.....	8
2.1 Hur Kemikalieinspektionen arbetat med delmål i strategin	8
2.1.1 Mål som närmast berör Kemikalieinspektionens verksamhetsområde	8
2.1.2 Vi har bidragit till målen genom att delta i EU-finansierade projekt.	8
2.1.3 Vi har bidragit till målen genom att delta i nätverk och samarbetskonstellationer	10
2.1.4 Annat	13
2.2 Nytt och resultat som uppnåtts genom arbetet med strategins delmål.....	14
2.2.1 Nytt för Kemikalieinspektionen.....	14
2.2.2 Nytt för annan offentlig förvaltning	14
2.3 Hur arbete med strategin bidragit till en mer hållbar utveckling i Östersjöregionen	15
2.4 Östersjöstrategin som styrdokument för myndigheten	16
2.5 Koppling till nationella strategin för hållbar regional utveckling	16
2.6 Framtida arbete med Östersjöstrategin	17
2.6.1 Sveriges framtida arbete med strategin	17
2.6.2 Förändringar i uppdraget.....	17
2.7 Övrigt.....	18
3 Litteraturförteckning	18

Lista över förkortningar

BSR – Baltic Sea Region

CHANGE – Projektet “Changing antifouling practices for leisure boats in the Baltic Sea”

EUSBSR – EU Strategy for the Baltic Sea Region (Östersjöstrategin)

Flaggskepp – Specifika gränsöverskridande projekt eller processer som stöds av ett policyområde för att implementera Östersjöstrategin

HAZBREF – Projektet “Hazardous industrial chemicals in the IED BREFs”

LIFE AskREACH – Projekt för att förenkla kommunikation till konsumenter

NonHazCity – Projektet “Innovative management solutions for minimizing emissions of hazardous substances from urban areas in the Baltic Sea Region”

PA – Policy Area (Östersjöstrategin fokuserar på 13 policyområden vilka anses utgöra de viktigaste områdena där strategin kan bidra till förbättringar)

PAC – Policy Area Coordinator (samordnare för ett policyområde inom Östersjöstrategin)

PA Hazards – Policy area Hazardous substances (policyområde farliga ämnen)

PFAS – Högfluorerade ämne

PFASeOUT – Flaggskeppsprocess inriktad på att minska användandet och läckaget av PFAS till Östersjöns miljö

REACH – Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (EU-förordning om registrering, utvärdering, tillstånd och begränsningar av kemiska ämnen)

Solutions – Projektet “Solutions for present and future emerging pollutants in land and water resources management”

Sammanfattning

Regeringen har gett Kemikalieinspektionen i förlängt uppdrag att medverka i EU:s strategi för Östersjöregionen och handlingsplanen för denna. Myndigheten ska årligen lämna en redogörelse av uppdraget enligt en frågemall som tillhandahålls av Tillväxtverket.

Kemikalieinspektionen arbetar för Östersjöstrategins mål Rädda havsmiljön. De delmål som närmast berör vårt verksamhetsområde är: i) Östersjön ska ha rent vatten, ii) Östersjön ska ha en rik och levande biologisk mångfald, iii) Östersjön och dess utlopp ska trafikeras av en ren och säker sjöfart och iv) Förbättrat samarbete för en god havsmiljö. Vi arbetar även med delmålet ”arbeta för klimatanpassning och förbättrad krisberedskap” under huvudmålet ”Öka välfärden”.

Kemikalieinspektionen har arbetat för målen genom den ordinarie verksamheten vilket redovisats i tidigare rapporter. I denna rapport redovisas hur Kemikalieinspektionen bidragit till målen genom att delta i EU-finansierade projekt och genom att delta i olika nätverk och samarbetskonstellationer. Myndigheten har även bidragit till målen genom stöd till Miljömålsberedningen (M 2010:04) i deras arbete med en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser samt genom arbetet med Förordning (2018:1428) om myndigheters arbete med klimatanpassning.

I rapporten beskrivs nyttor som Kemikalieinspektionen och andra organisationer har haft, med anledning av myndighetens uppdrag att genomföra Östersjöstrategins handlingsplan, samt hur arbetet med strategin bidragit till en mer hållbar utveckling i Östersjöregionen.

Slutligen besvarar myndigheten ett antal frågor från Tillväxtverket angående framtida arbete med Östersjöstrategin.

1 Inledning

I januari 2016 gav regeringen Kemikalieinspektionen i uppdrag (Miljö- och energidepartementet, 2016) att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen (European Commission, 2009), EUSBSR, och handlingsplanen (European Commission, 2017) för denna. Det uppdraget skulle ha tagit slut i januari 2020 men förlängdes då istället med ett år (Miljödepartementet, 2020) i väntan på att omarbetandet av EU-kommissionens handlingsplan för genomförandet av strategin avslutas. Enligt uppdraget ska Kemikalieinspektionen bidra till att aktivt genomföra EU:s strategi för Östersjöregionen, KOM (2009)248, i enlighet med 2016 års beslut (dnr M2016/00089/Nm). Kemikalieinspektionen har också tidigare, från mars 2010 till och med januari 2015, haft ett uppdrag att medverka i genomförandet av strategin (Miljödepartementet, 2010), (Miljödepartementet, 2011).

Det förlängda uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2021 till regeringen (Miljödepartementet) med kopia till Tillväxtverket avseende hur uppdraget har genomförts under 2020.

Tillväxtverket har ett regeringsuppdrag att koordinera och rapportera det sammantagna svenska genomförandet av Östersjöstrategin och har varje år skickat ut en mall till berörda myndigheter enligt vilken vi ombeds göra den årliga rapporteringen. Mallen innehåller ett antal frågor vilka utgör en gemensam grund för den sammanställning och analys av det svenska genomförandet av Östersjöstrategin som Tillväxtverket årligen lämnar till Näringsdepartementet. Tillväxtverket önskar att årets rapport ska omfatta aktiviteter under hela uppdragsperioden 2016–2020 vilket avviker från det som står om redovisning i det förlängda uppdraget till Kemikalieinspektionen. Tillväxtverket har aviserat förändringen till Regeringskansliet med motiveringen att de vill kunna göra en annan form av sammanställningen (Ulrika Åberg, Tillväxtverket, pers. kom.).

Kemikalieinspektionen redogör därför i denna rapport för vårt arbete under hela perioden 2016–2020 enligt mallens frågeställningar (i blå rutor) och lyfter särskilt resultat/aktiviteter från 2020.

2 Svar på frågor från Tillväxtverket

2.1 Hur Kemikalieinspektionen arbetat med delmål i strategin

Redogör för hur ni arbetat med de delmål i strategin som närmast berör er organisations verksamhetsområde under perioden 2016–2020.

- a. *Via EU-finansierade projekt?*
- b. *I nätverk och samarbetskonstellationer?*
- c. *Annat?*

2.1.1 **Mål¹ som närmast berör Kemikalieinspektionens verksamhetsområde**

Kemikalieinspektionens bidrar genom sitt arbete till alla delmålen under huvudmålet Rädda havsmiljön, det vill säga att Östersjön ska ha

- rent vatten
- en rik och levande biologisk mångfald
- en ren och säker sjöfart
- ett bättre samarbete för en god havsmiljö.

Under 2019–2020 har vi även jobbat med frågor som bidrar till delmålet ”arbeta för klimatanpassning och förbättrad krisberedskap” under huvudmålet ”Öka välfärden”.

Många kemiska ämnen och produkter har egenskaper som gör att de kan vara farliga för människor och miljön. Vi har i tidigare redovisningar av Kemikalieinspektionens arbete med målen i Östersjöstrategin (Kemikalieinspektionen, 2017) (Kemikalieinspektionen, 2018) (Kemikalieinspektionen, 2019) (Kemikalieinspektionen, 2020) mer i detalj beskrivit hur myndigheten arbetar med förebyggande kemikaliekontroll. Vi har i dessa rapporter beskrivit hur myndighetens arbete med utveckling, implementering och tillsyn av reglerna för kemiska produkter, bekämpningsmedel och ämnen i varor syftar till att förhindra att farliga ämnen används på ett sådant sätt att de skadar människor och miljön. Detta bidrar till delmålet **rent vatten**. I detta arbete **samarbetar vi** med andra EU-länder. Kemikalieinspektionen är också den myndighet som ska driva på utvecklingen och lämna förslag på hur miljö kvalitetsmålet Giftfri Miljö ska bli möjligt att nå. Att förhindra att farliga ämnen kommer ut i miljön innebär också bättre förutsättningar för att uppnå **en rik och levande biologisk mångfald**. Genom tillståndsprovning av båtottenfärger bidrar vi till målet **en ren och säker sjöfart**.

2.1.2 **Vi har bidragit till målen genom att delta i EU-finansierade projekt.**

Projekt om att ändra fritidsbåtsägares praxis angående användande och hantering av båtottenfärger (CHANGE).

Inom projektet formulerades en utmaning som löd ”Fritidsbåtar bidrar till de höga halterna av föroreningar i Östersjön. Utmaningen är att föreslå hur en förändring av beteendet bland båtägare kan uppnås till förmån för Östersjöns ekosystem.” Projektet resulterade i förslag på ett antal lösningar som skulle bidra till att minska effekten i Östersjön från användningen av giftiga båtottenfärger. Resultat från projektet har lett till att Kemikalieinspektionen under

---

¹ Strategin har tre övergripande mål: Rädda havsmiljön, Länka samman regionen, Öka välförhållandet. Under varje mål finns ett antal delmål.

2020 arbetat med metodutveckling inom området. Det handlar till exempel om att utveckla de effektivitetsbedömningar som görs av båtbottenfärger under EU:s biocidlagstiftning.

Projektet var ett flaggskeppsprojekt under Östersjöstrategins policyområde Farliga ämnen (PA Hazards) och erhöll medel från EU:s fond BONUS (Science for a better future of the Baltic Sea region) för år 2010–2017.

Projekt om att inkludera farliga ämnen i referensdokument till industriutsläpps-direktivet (HAZBREF).

Projektet strävar efter att öka kunskapsbasen om industriella källor till farliga ämnen och åtgärder som kan vidtas av olika industrisektorer för att reducera utsläppen av de farliga ämnena till bland annat Östersjön. Projektet är ett flaggskeppsprojekt under PA Hazards och avslutas i december 2020. Kemikalieinspektionen har haft en stödjande roll i projektet som en så kallad ”associerad partner”.

Projektet LIFE AskREACH.

Syftet med projektet är att öka information till konsumenter om särskilt farliga ämnen i varor. Det har skett genom att utveckla och erbjuda en mobil-applikation som gör det enklare att ställa frågor och få information om förekomsten av sådana ämnen. Denna applikation, som på svenska heter Kemikalieappen, lanserades i slutet av 2019.

Ett långsiktigt mål med projektet är att uppmuntra en minskad användning av den här typen av ämnen och i förlängningen minska läckaget av dem till miljön. Kemikalieinspektionen deltar sedan 2017 som en av 20 samarbetspartners (varav 5 i Östersjöregionen) i projektet som delvis finansieras med medel från EU:s LIFE-fond.

Projekt om kemikaliesmarta städer (NonHazCity).

Projektet syftade till att göra städerna runt Östersjön kemikaliesmarta genom att informera om problemen med farliga kemiska ämnen och vad kommuner, företag och enskilda kan göra för att minska sin och miljöns exponering för sådana ämnen. Projektet pågick 2016–2019 och samlade kommuner, vatten- och avloppsverk, universitet och NGO-er från länderna runt Östersjön. Genom ett separat sidoprojekt deltog också partners från Belarus.

Kemikalieinspektionen deltog i en svensk referensgrupp för projektet. Projektet har bidragit till delmålen ovan genom att alla inblandade kommuner/städer har gjort egna lokala kemikalieplaner. Detta har skapat engagemang i frågan hos både tjänstemän, politiker och konsumenter. Projektet, som var ett flaggskeppsprojekt under PA Hazards och erhöll medel från den europeiska fonden “Interreg Baltic Sea Region”, avslutades 2019.

Projekt om lösningar för nya potentiella förorenande kemikalier (Solutions).

Det övergripande målet med projektet var att utveckla lösningar för det stora antalet (gamla, nuvarande och framtida) kemikalier som kan utgöra en risk för europeiska vattenförekomster med fokus på ekosystem och människors hälsa. Som resultat av projektet lämnades ett antal rekommendationer om hur befintlig praxis inom arbetet med vattendirektivet kan uppdateras med verktyg baserade på ny vetenskaplig kunskap. Kemikalieinspektionen bidrog med uppgifter om kemikalieanvändning till projektet. Vi ingick även i en ”Stakeholder Board” som följde projektet och lämnade synpunkter, särskilt på myndighetsrelaterade frågor. Projektet pågick 2013–2018 och erhöll medel från EU:s sjunde ramprogram för miljö (FP7-Environment).

2.1.3 Vi har bidragit till målen genom att delta i nätverk och samarbetskonstellationer

Östersjöstrategins policyområde Farliga ämnen (PA Hazards)

Alltsedan det första regeringsuppdraget till myndigheten (år 2010) om att arbeta i enlighet med målen i Östersjöstrategin har Kemikalieinspektionen ingått i styrgruppen för policyområdet Farliga ämnen. Under de senaste åren har arbetet i styrgruppen främst handlat om att bidra med inspel till revideringen av strategin. Inom policyområdets styrgrupp har vi haft stort fokus på läkemedel. Naturvårdsverket, som är policyområdets samordnare (PAC Hazards), driver flaggskeppsprojektet ”BSR- Pharma platform”, ett forum för projekt och aktiviteter kring läkemedel.

Ett annat fokusområde är högfluorerade ämnen (PFAS) och Kemikalieinspektionen har under perioden stöttat arbetet i styrgruppen samt deltagit i en särskild referensgrupp i syfte att utveckla ett program för PFAS inom policyområdet. Under 2019 erhöll PAC Hazards anslag från Svenska Institutet för att tillsammans med dem initiera en flaggskeppsprocess för PFAS som fick namnet PFASeOUT. Detta flaggskepp syftar till att skapa nätverk och utveckla ömsesidigt kunskapsutbyte om PFAS. Ett antal seminarier har hållits 2019–2020 och Kemikalieinspektionen har deltagit i några av dessa.

Samverkansåtgärder mellan myndigheter inom ramen för Miljömålsrådet

Kemikalieinspektionen har i uppdrag från regeringen att bistå Miljömålsrådet, vilket är en plattform för myndighetscheferna vid de 17 myndigheter som är strategiskt viktiga för förutsättningarna att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Myndigheterna har presenterat listor med åtgärder som de åtar sig att genomföra var för sig eller i samverkan för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.

Kemikalieinspektionen deltar i ett antal av dessa åtgärdsförslag, vilka också berör delmålen i Östersjöstrategin.

Vi deltar i två samverkansåtgärder som initierats av Havs- och vattenmyndigheten. Samverkansåtgärderna syftar till att ta fram planer för genomförandet av de åtgärder som fastställts i havsmiljöförordningens respektive vattenförvaltningsförordningens åtgärdsprogram. Denna samverkan förväntas leda till att åtgärdsprogrammen genomförs i planerad takt och bidra till ökad effektivitet i arbetet och därmed till alla delmålen ovan. Dessa samverkansåtgärder har varit vilande under 2020 men det kan, enligt Havs – och vattenmyndigheten, finnas behov av att samverka mellan Miljömålsrådsmyndigheterna åter aktiveras under våren 2021 med anledning av att det håller på att tas fram nya åtgärdsprogram inom såväl vatten- som havsmiljöförvaltningen.

I den av Naturvårdsverket ledda miljömålsrådsåtgärden ”Nationella åtgärder för att nå en acceptabel dioxinsituation” deltar Kemikalieinspektionen tillsammans med Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Sveriges geologiska undersökning och Havs- och vattenmyndigheten. Under 2020 har det varit en heldagsworkshop med myndigheterna ovan samt relevanta forskare för att uppdatera kunskapsläget om de utsläppskällor som finns samt informera om pågående forskning i relation till emissioner av dioxin. Åtgärden avser att initiera ett arbete för att minska problemen med dioxin i miljön, genom att i ett första steg att ta fram en plan för fortsatt arbete med mer konkreta åtgärder. Målsättningen med det samarbetet är att halterna av dioxin och dioxinlika PCB² i all fisk i svenska vatten ska vara så låga att hela befolkningen (även barn och kvinnor i fertil ålder) kan äta fisken utan risk senast år 2030.

---

² Polyklorerade bifenylter

Vi deltar också i projektet Skrovålet som leds av Transportstyrelsen. Myndigheterna har i detta projekt arbetat med att ta fram riktlinjer och rekommendationer om användandet av båtottenfärger för fritidsbåtar samt hur man kommer tillrätta med problemet med miljöfarliga färgrester som finns på båtskrov och båtuppläggningsplatser.

Myndighetschefernas samarbeten inom SamTox och SamHav

Samordningsgruppen för nya potentiella kemikaliehot, SamTox, består av nio myndigheters generaldirektörer där Kemikalieinspektionens generaldirektör är ordförande. Syftet med gruppen är att upptäcka och sätta in åtgärder mot nya potentiella kemikaliehot i ett tidigt skede. Toxikologiska rådet, som består av ledamöter från myndigheter och akademi, tar fram underlag för SamTox arbete. Ett antal ämnen som har identifierats som potentiella framtida kemikaliehot har en användning och egenskaper som gör att de sprids till vatten (Toxikologiska Rådet, 2019).

Kemikalieinspektionens generaldirektör deltar också i Samordningsgruppen för havs- och vattenmiljöfrågor (SamHav), som består av 21 myndigheter. Syftet med samordningsgruppen är att skapa ett forum för ökad samordning och samverkan mellan myndigheter med ansvar för frågor som berör havs- och vattenmiljö för att förstärka arbetet med vattenmiljön och hållbart nyttjande av denna (Havs- och vattenmyndigheten, 2018).

Nationell och internationell myndighetssamverkan om högfluorerade ämnen

Högfluorerade ämnen, PFAS, är syntetiskt framställda kemikalier som till exempel används i brandskum. De hittas i miljön och har förorenat dricksvattnet på flera ställen i Sverige. Eftersom de är extremt svårnedbrytbara hamnar de också slutligen i havet, vilket visas genom att miljöövervakningen hittar dem i havslevande biota som strömming, havsörn och ägg från sillgrissla. Problematiken med PFAS, och i första hand föroreningen av grund-, yt- och dricksvatten, är så komplex att det har funnits behov av att förstärka samarbetet mellan samhällets olika aktörer som är berörda av detta. Därför har vi tillsammans med Livsmedelsverket och Naturvårdsverket initierat ett brett nätverk för centrala myndigheter, länsstyrelser, kommuner, forskare, konsulter och vattenproducenter som har möten 2 gånger per år för att dela kunskap och erfarenheter.

Kemikalieinspektionen driver även ett nätverk mellan närmast berörda svenska myndigheter och det är för närvarande 12 myndigheter som träffas minst 4 gånger per år för att förstärka samarbetet kring PFAS.

En viktig del i Kemikalieinspektionens arbete med högfluorerade ämnen har varit att verka för en EU-strategi. Vi tog därför initiativ till ett arbete med att tillsammans med flera andra medlemsländer utforma ett förslag till EU-strategi för PFAS, vilken lämnades till EU-kommissionen. I den kemikaliestrategi för hållbarhet (European Commission, 2020) som EU-kommissionen publicerade i oktober 2020 är en av åtgärderna att användningen PFAS ska avvecklas i EU, såvida inte användningen är samhällsnödvändig.

Samarbete kring substitution av farliga kemiska ämnen

Både i svensk lagstiftning och i EU:s lagstiftningar finns det krav på verksamhetsutövare att välja bort de farligaste kemikalierna och välja mindre farliga alternativ när det är möjligt. Detta är viktigt för att miljökvalitetsmålet Giftfri miljö ska uppnås och för att minska utsläpp av farliga ämnen till Östersjön. För att substituera de farligaste ämnena krävs tillgång till kunskap om ämnens hälso- och miljöfarliga egenskaper. Det krävs också information om var dessa ämnen förekommer, i vilka kemiska produkter och varor som ämnena finns. Vid RISE (Research Institutes of Sweden) finns Substitutionscentrum som har som mål att vara Sveriges

katalysator för substitution av farliga kemiska ämnen. Centret har i uppdrag att stötta företag och offentliga verksamheter i arbetet med att byta ut farliga kemikalier i sina produkter, varor och tjänster och erbjuder rådgivning och utbildning. Det kan särskilt stötta mindre företag i att utveckla sitt kemikaliearbete. Kemikalieinspektionen stödjer Substitutionscentrum i deras arbete bland annat genom kunskapsutbyte, genom att sprida information om centret och genom att tillhandahålla analyser av data från vårt produktregister. Vi är även ordförande i styrelsen för Substitutionscentrum.

Kemikalieinspektionens konferens ”Forum för Giftfri miljö” hade år 2020 temat substitution. Substitutionscentrum var medarrangör till konferensen. Konferensen behövde anpassas till ett digitalt event på grund av det rådande Corona-läget och närmare 1000 anmälda deltagare kunde ta del av presentationer, seminarier och digitalt mingel. Den primära målgruppen små och medelstora företag nåddes i hög utsträckning.

Under 2020 nylanserade Kemikalieinspektionen prioriteringsdatabasen PRIO, som är ett webbaserat verktyg för substitution. PRIO hjälper företag med att ersätta farliga ämnen i varor och kemiska produkter. Verktyget är gratis och finns på både svenska och engelska.

Båtmiljörådet

Kemikalieinspektionen ingår i Båtmiljörådet, som är en sammanslutning där svenska myndigheter och organisationer som arbetar med båtlivets miljöfrågor kan utbyta information och erfarenheter. Syftet är att skapa förutsättningar för ett mer miljövänligt båtliv. Båtmiljörådet ses 3–4 gånger per år. Förutom att vara ett diskussionsforum handlar det till stor del även om kommunikationsinsatser till exempel om hur man som båtägare kan agera för att minska sin miljöpåverkan.

Nordiskt samarbete

Kemikalieinspektionen deltar i ett antal nordiska samarbetsprojekt som finansieras av Nordisk arbetsgrupp för kemikalier, miljö och hälsa (NKE) som är en arbetsgrupp under Nordiska ministerrådet för miljö och klimat.

Under 2020 har Kemikalieinspektionen deltagit i nordiska screeninggruppen där arbete pågår med att ta fram förslag på ämnen som är aktuella för screening i den nordiska miljön med fokus just på den akvatiska miljön. Detta görs med utgångspunkt från bland annat listor över farliga och potentiellt farliga ämnen som hanteras inom kemikalielagstiftningen REACH³ eller som publicerats av Internationella Kemikaliesekretariatet, ChemSec, samt en uppskattning av förväntad spridning i miljön. Syftet är att ta fram underlag för eventuell ytterligare reglering av dessa ämnen.

Tidigare under perioden har projekt som berör Östersjöfrågor bland annat handlat om att tillsammans med finska Tukes ge en introduktionskurs till hur man modellerar spridning av ämnen i miljön som kommer från båtbottnfärger och att diskutera miljöriskbedömning i Östersjön och andra typer av policyfrågor relaterat till båtbottnfärger.

I ett annat projekt inom det nordiska samarbetet genomförde vi en studie om samhällskostnaderna för föroreningen av vår miljö med PFAS. I studien (Goldenman, o.a.,

---

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG

2019) beräknades bland annat kostnaderna för sjukdomar orsakade av PFAS och för att rena de mark- och vattenområden som förorenats med högfluorerade ämnen.

2.1.4 Annat

Underlag till Miljömålsberedningen

Miljömålsberedningen (M 2010:04) ska föreslå en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser. Som ett av flera underlag för att lösa denna uppgift har Kemikalieinspektionen bistått Miljömålsberedningen med en underlagsrapport (Kemikalieinspektionen, 2019) om kemikaliekontrollen och farliga ämnens betydelse för havsmiljön. Underlaget ska bistå beredningen i förståelsen av vilka styrmedel som är avgörande för att minimera tillflödet av farliga ämnen till havet och i marina livsmedel. Under 2020 har vi fortsatt bistått Miljömålsberedningen i frågan.

Intern strategi för arbetet med vattenfrågor vid myndigheten

Kemikalieinspektionens huvudsakliga ansvarsområde är förebyggande kemikaliekontroll vid utsläppande av kemikalier på marknaden. Vi är också ansvarig myndighet för att driva på utvecklingen och lämna förslag på hur en Giftfri miljö ska bli möjligt att nå. Under senare år har det varit en stor efterfrågan från andra myndigheter på medverkan från Kemikalieinspektionen i frågor som handlar om farliga ämnen i vattenmiljön. För att effektivisera det interna arbetet och för att bistå andra myndigheter där det ger mest effekt för en Giftfri vattenmiljö har vi under 2020 inlett ett arbete med att ta fram en intern vattenstrategi för myndigheten. Ett annat syfte med strategin är att ta fram förslag på hur kopplingen mellan kemikalielagstiftningarna och vattenlagstiftningarna kan förbättras. I arbetet med strategin har vi kontaktat olika myndigheter (Havs- och Vattenmyndigheten, Vattenmyndigheterna, Naturvårdsverket, Sveriges Geologiska Undersökning med flera) med frågan om vilket stöd de ser behov av från Kemikalieinspektionen i olika vattenrelaterade frågor. Ett resultat av detta arbete kan vara att identifiera områden där Östersjöstrategin kan vara en lämplig arena för aktiviteter.

Förordning om myndigheters arbete med klimatanpassning

I januari 2019 började Förordning 2018:1428 om myndigheters arbete med klimatanpassning (Svensk Författningssamling, 2018) att gälla. Kemikalieinspektionen är en av de myndigheter som omfattas av förordningen. För Kemikalieinspektionen har det inneburit att vi tagit fram mål och handlingsplan för arbete med klimatanpassning under perioden 2020 – 2022. Underlaget arbetades fram i en Klimat- och sårbarhetsanalys, utifrån den har vi sedan prioriterat insatser för att bemöta de risker vi identifierat.

Från vår analys drar vi slutsatserna att en ökad förekomst av skadegörare, sjukdomar och invasiva arter kan leda till en ökad efterfrågan på bekämpningsmedel och rådgivande myndighetskompetens. Denna climateffekt förväntas också resultera i fler tillståndsärenden och större behov av tillsyn. Vi behöver se över hur vi i högre grad kan anpassa våra bedömningar av bekämpningsmedel med hänsyn till klimatförändringar. Vi bedömer att en ökad användning kan få stora konsekvenser för hälsa och miljö, framförallt på lång sikt.

Som för de flesta förordningsmyndigheter har 2020 varit en tid av uppstart. Fokus i denna inledande del av arbetet har framförallt varit att skapa förutsättningar för arbetet med klimatanpassning, exempelvis genom kompetenshöjande insatser internt.

2.2 Nyttan och resultat som uppnåtts genom arbetet med strategins delmål

Redogör för eventuell bedömd respektive faktisk nytta och resultat som uppnåtts av arbetet med strategins delmål under perioden 2016–2020

- a) För den egna organisationen
- d. För annan offentlig förvaltning eller näringsliv
- Beskriv synergier mellan detta uppdrag och andra uppdrag som myndigheten har.

Generellt bedömer vi att Kemikalieinspektionens arbete med förebyggande kemikaliekontroll och de samarbeten som vi redovisar har stor nytta för alla delmål under Östersjöstrategins mål att Rädda havsmiljön. Att kemikalielagstiftningen i EU i hög grad är harmoniserad och att Kemikalieinspektionen är aktiv i utvecklingen och tillämpningen av dessa regelverk innebär att övriga medlemsländer inom Östersjöregionen drar stor nytta av vårt arbete och vi av deras. Vårt ordinarie arbete innebär även nytta för annan offentlig förvaltning i Sverige som arbetar med vattenfrågor.

Nedan beskriver vi nyttor som vi ser kopplat till det arbete som vi deltagit särskilt i, med anledning av vårt uppdrag att genomföra Östersjöstrategins handlingsplan.

2.2.1 Nyttan för Kemikalieinspektionen

Inom CHANGE-projektet togs det bland annat fram data som ifrågasätter metodiken som Kemikalieinspektionen och myndigheter i andra länder använder vid prövning av båtottenfärger i Östersjöområdet. Detta har lett till ett arbete på myndigheten under 2020 där vi undersöker möjligheten att på olika sätt minska användningen av biocider i båtottenfärger. På sikt kommer Sverige även verka för en förändring av metodiken på EU nivå genom samarbete med andra Östersjöländer. Resultatet från Change används även inom miljömålsrådsprojektet Skrovmålet.

Kemikalieinspektionen är ansvarig myndighet för uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. För att vi ska nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö behövs engagemang och ansvarstagande från alla nivåer i samhället. Det krävs också att utsläppen av föroreningar från andra länder minskar (vilket inkluderar till exempel läkemedel och farliga ämnen som ingår i varor). Detta gäller särskilt miljön i Östersjön eftersom länderna delar på denna resurs. Därför är det viktigt med regionalt samarbete men även arbete inom EU och globalt för att uppnå Giftfri miljö i Östersjön. Arbete med åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i Östersjön, t.ex. inom de projekt som initierats eller fått stöd av PA Hazards, är därför av nytta för myndighetens arbete med Giftfri miljö.

När det gäller klimatanpassning har kompetensen och beredskapen för att arbeta med dessa frågor höjts på myndigheten. En ny samordnare för klimatanpassning har anställts för att driva arbetet framåt. Myndigheten tar del av vägledning, arbetsmetoder och erfarenhetsutbyte i och med de möten som anordnas av Statens meteorologiska institut (SMHI) för samtliga myndigheter som omfattas av Förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete.

2.2.2 Nyttan för annan offentlig förvaltning

Ett av regeringens etappmål inom området farliga ämnen lyder Ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt. För att öka kunskapen om läkemedels miljöeffekter

har Läkemedelsverket inrättat ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön. Ansvaret för uppföljning av etappmålet ligger hos Läkemedelsverket i samråd med Kemikalieinspektionen och vi är stödjande i rapporteringen av etappmålet och har även bidragit i uppstarten av kunskapscentrumet. Detta centrum har som mål att minimera miljöpåverkan av läkemedel genom ökad kunskap och ökad nationell samverkan inom läkemedel i miljö.

Östersjöstrategins flaggskeppsprojekt BSR- Pharma platform bidrar här med kunskap och erfarenheter från transnationella åtgärdsinriktade projekt mot läkemedel i Östersjön.

Enligt det förslag till en EU-gemensam strategi om PFAS som flera länder tog fram under ledning av Kemikalieinspektionen var informationsspridning om dessa ämnen av stor vikt. Kemikalieinspektionen har bidragit till flaggskeppet PFASeOUT inom PA Hazards. Enligt en rapport som togs fram inom PA Hazards under 2017 visar det sig att kunskapen och engagemanget om PFAS i de baltiska länderna var lågt. Arbetet med PFASeOUT inom PA Hazards har bidragit till informationsspridningen om PFAS i dessa länder.

Vi har stött nationell informationsspridning genom det nationella PFAS-nätverket. Det har nu haft 13 möten med stor uppslutning (ca 100 per möte) vilket visar att behovet är stort.

Att Kemikalieinspektionen har haft i uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen har ökat vårt fokus på Östersjöfrågor och bidragit till att vi nu håller på att ta fram en intern strategi för hur vi ska arbeta i samarbeten som rör havs- och vattenfrågor och att vi generellt engagerar oss mer i sådana samarbeten. Till exempel deltar vi i havsrelaterade miljömålsrådsåtgärder med syfte att ta fram planer för genomförande av åtgärder enligt havsmiljöförordningens respektive vattenförvaltningsförordningens åtgärdsprogram. Miljömålsrådsåtgärdena förväntas leda till att åtgärdsprogrammen genomförs i planerad takt och bidra till ökad effektivitet i arbetet med dessa.

Vårt deltagande i miljömålsrådsåtgärden om dioxin i fisk och att vårt fokus på att förhindra att PFAS kommer ut i miljön bidrar till Livsmedelsverkets uppdrag om säkra livsmedel och säkert dricksvatten.

Samtliga myndigheter som omfattas av Förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete redovisar årligen sitt arbete till SMHI samt med kopia till det departement dit myndigheten hör. Kemikalieinspektionen bidrar genom den årliga redovisningen till det samlade nationella kunskapsläget om risker och möjligheter på grund av klimatförändringar samt om aktuella insatser. Myndigheten bidrar även med kunskap och kompetens till de gemensamma väglednings- och diskussionsmöten som arrangeras av SMHI.

2.3 Hur arbete med strategin bidragit till en mer hållbar utveckling i Östersjöregionen

Beskriv hur ert arbete med strategin under perioden 2016–2020 bidragit till en mer hållbar utveckling i Östersjöregionen.

Generellt bidrar Kemikalieinspektionens verksamhet och arbetet med Giffri miljö till flera av FN:s hållbarhetsmål, däribland mål 14 om "Hav och marina resurser" (Kemikalieinspektionen, 2016).

Resultaten från projektet CHANGE har bidragit till att myndigheten ser över möjligheten att på olika sätt minska användningen av ämnen med biocidverkan i båtbottnfärger vilket bör minska den totala belastningen av dessa ämnen i Östersjön.

Vi stödde projektet NonHazCity när de ansökte om medel och vi deltog sedan i en svensk referensgrupp för projektet. Projektet har lett till att nio kommuner runt Östersjön har tagit fram handlingsplaner som beskriver både vad staden ska göra och hur man kommunicerar med andra lokala aktörer för att minska spridningen av farliga ämnen som genom användning och utsläpp kan nå Östersjön. Projektet utbildade också dussintals småföretag och hushåll för att minska sina utsläpp.

Att kunskapen om PFAS i Östersjöländerna ökar genom flaggskeppsprojektet PFASeOUT bör bidra till att spridningen till Östersjön av dessa mycket persistenta ämnen minskar.

Kemikalieinspektionen har endast haft en stödjande roll i projektet HazBref, men de resultat som tagits fram inom projektet kommer att vara till nytta inom arbetet med industriutsläppsdirektivet (IED) och bidra till minskade utsläpp av farliga ämnen från industri till luft och vatten. Detta kommer att bidra till genomförandet av EU-kommissionens nyligen publicerade kemikaliestrategi för hållbarhet (European Commission, 2020) där man identifierat ett behov av att göra ändringar i industriutsläppsdirektivet för att främja användningen av säkrare kemikalier inom EU:s industri.

När det gäller klimatanpassning bidrar Kemikalieinspektionen framförallt med kunskap och kompetens kopplat till vårt ansvarsområde. De aktiviteter vi ämnar göra kommer med tiden att kunna göra skillnad i vår egen förberedelse och anpassning av vårt myndighetsutövande, efter ett förändrat klimat. Vårt arbete kan inspirera andra länder till att följa i våra spår, exempelvis vad gäller utvecklande av arbetsmetoder.

2.4 Östersjöstrategin som styrdokument för myndigheten

Hur kan strategin bli ett reellt styrdokument för er organisation?

Mycket av Kemikalieinspektionens ordinarie verksamhet bidrar i förlängningen till delmålen under målet ”rädda havsmiljön”. Vi fokuserar på förebyggande kemikaliekontroll och ser inte att vi behöver något ytterligare styrande dokument. Miljökvalitetsmålen, generationsmålet, miljökvalitetsmålet Giftfri miljö, som Kemikalieinspektionen är målansvarig myndighet för, och etappmålen för farliga ämnen, är övergripande styrande för myndighetens arbete. Därutöver är regeringens särskilda uppdrag styrande för genomförande och prioritering.

Ett dokument som kommer att vara viktigt för Kemikalieinspektionens framtida arbete är den av EU-kommissionen nyligen publicerade kemikaliestrategin för hållbarhet, mot en giftfri miljö (European Commission, 2020). Delar av detta dokument bör även vara styrande för arbetet med farliga ämnen inom Östersjöstrategin.

2.5 Koppling till nationella strategin för hållbar regional utveckling

Hur kan EU:s strategi för Östersjöregionen kopplas tydligare till den kommande nationella strategin för hållbar regional utveckling?

Kemikalieinspektionen har för närvarande inte tillräcklig kunskap om den kommande nationella strategin för hållbar regional utveckling för att kunna lämna synpunkter på hur Östersjöstrategin kan kopplas till denna. Vi har dock i ett samråd inom uppdraget ”att bistå i arbetet att ta fram förslag till program för europeiska regionala utvecklingsfonden, programperioden 2021 – 2027” (Näringsdepartementet, 2020) uppmärksammat att de regionala underlag som delats inom det uppdraget, endast i begränsad omfattning nämner

behovet av en säker kemikaliehantering. Vi har inte kunskap om hur dessa regionala strategier kopplar till den nationella strategin om hållbar regional utveckling men det är vår uppfattning att omställningen mot ett hållbart samhälle behöver involvera de utmaningar och risker som spridningen av farliga kemiska ämnen utgör. Kemikalierisker är en fråga som i större utsträckning behöver belysas och hanteras i framtida utvecklingsområden och innovationer för att t.ex. utveckla nya system och produkter. Vår bedömning är att det finns stora möjligheter med att utveckla lösningar utan kemikalierisker (Kemikalieinspektionen, 2020) och att det omvänt kan bli mycket kostsamt att missa kemikalieaspekterna i utvecklingsprogrammen. För att nå Östersjöstrategins delmål behövs att man inom Sveriges regioner och i samarbete inom Östersjöregionen jobbar med säker kemikaliehantering och innovationer som innebär utfasning av farliga ämnen.

2.6 Framtida arbete med Östersjöstrategin

Hur skulle ni vilja att Sveriges sammantagna framtida arbete med strategin utvecklas de kommande 10 åren?

a. Vilka förändringar i uppdrag skulle ni vilja se?

2.6.1 Sveriges framtida arbete med strategin

För att uppnå ett effektivt samarbete genom strategin krävs att alla berörda medlemsländer deltar med engagemang och resurser. För att få till ett större engagemang är det viktigt att resultaten från arbetet med Östersjöstrategin synliggörs, att de resultat som produceras genom strategins projekt kommuniceras och implementeras/leder till åtgärder. För att detta skall ske tror vi att det kan behövas en tydligare central funktion i Sverige som lyfter och kommunicerar resultaten från strategiarbetet till olika intressenter. Det är också viktigt att resultat och åtgärdsförslag publiceras på de olika ländernas språk och sprids till relevanta aktörer.

En idé från Kemikalieinspektionen är att vi i Sverige identifierar temaområden som vi lyfter inom flera av de olika policyområdena som omfattas av Östersjöstrategin. Ett exempel på ett sådant område är problemet med dioxin i fisk som skulle kunna lyftas inom policyområdena Farliga ämnen, Bioekonomi och Innovation. Krafttag och samordning behövs för att minska halterna av dioxin och dioxinlika PCB i miljön, så att halterna av dessa ämnen sjunker ytterligare i livsmedel (Kemikalieinspektionen, 2020). Det långsiktiga målet bör vara att fisk från svenska vatten ska kunna ätas av alla i befolkningen utan begränsande kostråd. För att nå dit behövs ambitiösa åtgärder som minskar spridningen av dioxin till miljön, vilket skulle leda till en minskad exponering av befolkningen på sikt. Minskade halter skulle också möjliggöra att fisk som idag innehåller för höga dioxinhalter återigen skulle kunna exporteras. Enligt den strategi som togs fram i samband med uppdateringen av den svenska genomförandeplanen för Stockholmskonventionen (Naturvårdsverket, 2017) ska källor och exponeringsvägar identifieras mer detaljerat. Det gäller både luftburna utsläpp och utsläpp från sjösediment i närheten av äldre massa- och pappersindustrier. Utsläppen behöver minska särskilt från olika typer av förbränning, exempelvis återvinning av metallskrot, förbränning av avfall, småskalig vedeldning, deponibränder och andra oavsiktliga eller öppna bränder.

2.6.2 Förändringar i uppdraget

Om Kemikalieinspektionen skulle få ett nytt uppdrag behöver det vara tydligare vilka förväntningar som finns på myndigheten.

Då arbetet med strategin är långsiktigt och det inte hinner hända så mycket under ett år anser vi att det kunde vara glesare mellan rapporteringstillfällena, till exempel vart tredje år.

Det vore också önskvärt att det tydliggjordes i uppdraget att vi vid rapporteringen ska följa den frågemall som Tillväxtverket skickar ut till myndigheterna. Vi har gjort så varje år men i föreliggande rapportering stämde inte Tillväxtverkets mall helt med det som står i vårt uppdrag vilket lett till viss förvirring (enligt Tillväxtverkets mall ska vi rapportera för hela perioden 2016 – 2020 medan det i vårt uppdrag för 2020 står att vi ska rapportera hur uppdraget har genomförts under 2020).

2.7 Övrigt

Eventuellt övriga medskick?

Kemikalieinspektionen har inga övriga medskick.

3 Litteraturförteckning

European Commission. (2009). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region.*

European Commission. (2017). *the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region.*

European Commission. (2020). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and socail committee and the committee of the regions. Chemicals Strategy for Sustainability. Towards a Toxic-Free Environment.* Bryssel: European Commission.

Goldenman, G., Fernandes, M., Holland, M., Tugran, T., Nordin, A., Schoumacher, C., & McNeil, A. (2019). *The cost of inaction: A socioeconomic analysis of environmental and health impacts linked to exposure to PFAS.* Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet.

Kemikalieinspektionen. (2016). *Underlag för Sveriges genomförande av Agenda 2030. KemI Rapport 10/16.* Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen. (2017). *Kemikalieinspektionens medverkan i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan år 2016. Rapport 2/17.* Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen. (2018). *Kemikalieinspektionens medverkan i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan år 2017. Rapport 1/18.* Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen. (2019). *Kemikalieinspektionens medverkan i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan år 2018. Rapport 1/19.* Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen. (2019). *Kemikaliekontroll för hållbara hav. Kemikalieinspektionens underlag till Miljömålsberedningens arbetet med en strategi för förstärkt*

åtgärdsarbeteför bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser. Dnr H18-05746. Sundbyberg.

Kemikalieinspektionen. (2020). *Giftfritt från början. Underlag till regeringen med förslag på strategi och nya etappmål för farliga ämnen till 2030. Rapport 1/20.* Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen. (2020). *Kemikalieinspektionens medverkan i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan år 2019. Rapport 2/20.* Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Miljö- och energidepartementet. (2016). Uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan. Stockholm.

Miljödepartementet . (2010). Uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan. Stockholm.

Miljödepartementet . (2011). Uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan. Stockholm.

Miljödepartementet. (2020). *Förlängd tid för uppdraget att medverka i genomförandet av Europeiska unionens strategi för Östersjöregionen.* Stockholm: Regeringen.

Naturvårdsverket. (2017). *National Implementation Plan for the Stockholm Convention, Sweden 2017. RApport 6794.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Näringsdepartementet. (2020). *Uppdrag att bistå i arbetet att ta fram förslag till program för Europeiska regionala utvecklingsfonden, programperioden 2021-2027. Regeringsbeslut N2020/00898/RTL.* Sveriges Regering.

Svensk Författningssamling . (2018). *SFS 2018:1428 Förordning om myndigheters klimatanpassningsarbete.* Sveriges Regering.

Toxikologiska Rådet. (2019). *Toxikologiska Rådets Årsrapport 2019. Rapport 1/19.* Sundbyberg: Toxikologiska Rådet.

KEMI

Kemikalieinspektionen

Box 2, 172 13 Sundbyberg
08-519 41 100

Besöks- och leveransadress
Esplanaden 3A, 172 67 Sundbyberg

kemi@kemi.se
www.kemikalieinspektionen.se